

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

В. о. декана факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Тетяна МІРОШНИЧЕНКО

«30» серпня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Геополітика та теорія цивілізації

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма «Міжнародні відносини»

вид дисципліни за вибором

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

«29» серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Ірина ПЕРЕСИПКІНА, канд. політ. наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки.

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від «28» серпня 2023 року № 1

В.о. завідувача кафедри

Дмитро МИКОЛЕНКО
(ім'я та прізвище)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Гарант освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини» (бакалаврського рівня)

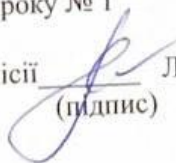
Євгенія СОЛОВИХ
(ім'я та прізвище)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу

Протокол від «29» серпня 2022 року № 1

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА
(ім'я та прізвище)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Геополітика та теорія цивілізації» складена відповідно до програми підготовки за першим (бакалаврським) рівнем відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» підготовки бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у 5 семестрі.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є засвоєння здобувачами основних понять, категорій і принципів геополітики та теорії цивілізацій, вивчення теоретичних та методологічних питань геополітичних і цивілізаційних теорій та їх систем; вміння аналізувати світовий політичний процес крізь призму геополітики та теорії цивілізацій.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни полягають у формуванні:

формування загальних компетентностей

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

формування спеціальних компетентностей

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини

СК18. Здатність оцінити міжнародне середовище держави, визначити цілі та завдання її зовнішньої або внутрішньої політики та пропонувати відповідні ефективні інструменти їх реалізації.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
вибіркова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	
Семестр	
5-й	

Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота	
56 год.	
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані програмні результати навчання

знання:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

уміння/навички:

РН11. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

РН17. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

РН22. Оцінювати міжнародне середовище держави, визначати цілі та завдання її зовнішньої або внутрішньої політики та пропонувати відповідні ефективні інструменти їх реалізації.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Основні категорії та закони геополітики.

Поняття про геополітику. Різні підходи до розуміння сутності. Об'єкт геополітики. Конкретні об'єкти геополітичних досліджень. Предмет геополітики. Рівні геополітичних досліджень. Основні методи сучасної геополітики. Структура геополітики. Зовнішня та внутрішня геополітика. Загальні геополітичні дисципліни. «Галузеві» геополітичні дисципліни. Комплексні та прикладні геополітичні дисципліни. Міжпредметні зв'язки геополітики. Провідні функції геополітики. Геостратегія, як практичний напрям геополітики.

Геополітичний простір, його сутність. Геополітичні поля. Ендемічне поле. Прикордонне поле. Перехресне поле. Тотальне поле. Геополітична опорна точка. Метаполе. Геополітичні відносини. Геополітичний баланс сил. Геополітичний контроль. Типи контролю над геопростором. Категорії геополітики: геополітична експансія, геополітичний конфлікт, геополітичне положення, геополітична могутність, геополітичні інтереси, геополітичний кодекс (код), геостратегія. Геополітична свідомість, її витоки. Геополітичні аспекти національної ідеї. Основні закони геополітики. Закон планетарного дуалізму – протистояння телурукратії й таласократії. Дискусійність законів геополітики.

Тема 2. Розвиток геополітичних концепцій.

Основні підходи до періодизації розвитку геополітики. Геополітичні мотиви у працях вчених Давнього Сходу. Формування геополітичних ідей в античну епоху. Геополітичні погляди Аристотеля. Середньовічна геополітична думка. Вчення ІбнХальдуна. Географічний детермінізм як основа геополітичних ідей Нового часу. Погляди провідних європейських вчених Нового часу. Зародження геополітики як науки. Геополітичні ідеї Ф. Ратцеля. Геополітичні погляди Р. Челлена. Концепція «Серединної Європи». Теорія «морської могутності» А. Мехена. Геополітична теорія Х. Дж. Маккіндера. «Хартленд». Французька школа «географії людини» П. В. де ла Блаша. Геополітична концепція Н. Спикмена. Геополітичні погляди К. Хаусхофера. Нацистська геополітика. Євразійство як геополітичне вчення. Ідеї провідних євразійців.

Повоєнна європейська та американська геополітика. Провідні сучасні школи геополітичної думки. Атлантизм. Неоатлантизм. Уніполярна геополітична модель світу. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона. Поліцентризм – багатополярність світу. «Радикальна географія». Критика імперіалізму. «Континенталізм» в європейській геополітичній думці. «Нові праві»: особливості геополітичних поглядів. Мондіалізм. Неомондіалізм: провідні концепції. «Критична» геополітика: основні напрями досліджень. Мультикультуралізм. Прикладна геополітика. Неоєвразійство. Провідні напрями неоєвразійства. Геополітичні доктрини українських вчених та політиків. Основні геополітичні концепції в суспільно-політичній думці України.

Тема 3. Історія теорії цивілізацій

Закладання основ теорії цивілізацій в працях науковців Стародавнього світу: Аристотель, Платон, Сіма Цянь, Конфуцій. Розвиток основ теорії цивілізацій в Середні віки: Августин та ібн Хальдун. Визначення «цивілізація» у маркіза де Мірабо.

Французька школа теорії цивілізацій (Вольтер, А.Тюрго, Ж.-Ж.Руссо, Д.Дідро, Ж.-М.Кондорсе, А.де Сен-Сімон, О.Конт, Ф.Гізо, В.Кузен, Е.Кінне, А.Дюмон, Е.Дюркгейм.). Англійська цивілізаційна школа (А.Фергюссон і Л.Морган, Г.Бокль, Г.Спенсер). Вплив німецької школи на розвиток теорії цивілізацій (І.Г.Гердер, Г.Гегель, Г.Рюккерт).

Тема 4. Базові засади «теорії цивілізацій» та класичні цивілізаційні теорії.

«Теорії цивілізацій» як наука та навчальна дисципліна, її зв'язок з іншими галузями знань. Періодизація цивілізаційних процесів. Концепція лінійності та циклічності історичного процесу. Структура цивілізацій та функції теорії цивілізацій. Парадигми теорії цивілізацій. Локальний та стадіальний підходи до вивчення теорії цивілізацій. Відмінності між цивілізацією та культурою, суспільством та цивілізацією.

Цивілізаційна теорія Ж.А. Габіно та Г. Рюккерта. Теорія локальних цивілізацій і плюральнокікличний погляд на історію. Цивілізаційна теорія Ж.А. Габіно. Цивілізаційна теорія Г. Рюккерта.

«Занепад Європи» О. Шпенглера і «Піднесення Заходу» В. Мак-Ніла: спільне і відмінне у визначенні минулого і майбутнього західної цивілізації. Цивілізаційна теорія О. Шпенглера. Морфологія культури О. Шпенглера. Культура і цивілізація. Розвиток і криза культури за Шпенглером. Критика європоцентризму. Виникнення, еволюція та загибель культур. Портрети аполлонічної, західноєвропейської та інших культур.

«Зміна парадигми» В. Мак-Ніла. Розвиток індивідуальних суспільних та культурних традицій. Цілісність історії та взаємопроникнення культур.

«Філософська історія» А. Дж. Тойнбі: а) поле історичного дослідження А. Дж. Тойнбі та його масштаб; б) витоки та еволюція теорії цивілізації А. Дж. Тойнбі.

А. Дж. Тойнбі про генезис, розвиток та взаємодію цивілізацій: а) Закон «виклику-відгуку» А. Дж. Тойнбі. б) Світова держава, Вселенська церква та «героїчна доба». в) класифікація цивілізацій та контакти між ними у просторі та часі. Теорія цивілізації А. Дж. Тойнбі як нове розуміння культурноісторичного процесу. Методика дослідження А. Тойнбі. Життєвий цикл цивілізацій у концепції А. Тойнбі. Генезис цивілізацій А. Тойнбі.

Тема 5. Сучасні цивілізаційні теорії.

Цивілізаційна теорія Ф. Фукуяма. Концепція «кінця історії» Ф. Фукуяма та бачення ним перспектив цивілізаційного діалогу. «Кінець історії та остання людина» Ф. Фукуяма. «Державне будівництво: управління та світовий порядок у XXI ст.» Ф. Фукуяма. Рівні розвитку демократії за Ф. Фукуяма. «Америка на роздоріжжі: демократія влади та неокolonіальна спадщина» Ф. Фукуяма. Теорія «кінця історії» Ф. Фукуяма. Теорії історичного розвитку за Ф. Фукуяма. Критика ідей Ф. Фукуяма.

Цивілізаційні теорії Жака Атталі та Карло Санторо. «Новий світовий порядок» Ж. Атталі. Гоекономіка «нового світового порядку» за прогнозами Ж. Атталі. Теорія глобального хаосу К. Санторо. Мондіалізм та неомондіалізм. «Гоекономіка» Ж. Атталі. Посткатастрофічний мондіалізм К. Санторо.

Цивілізаційна теорія С. Хантінгтона. Теорія конфлікту цивілізацій С. Хантінгтона. Цивілізації в сучасному світі за С. Хантінгтоном. Причини та рівні конфліктів. Дискусії навколо теорії Хантінгтона. Критичний аналіз теорії модернізації С. Хантінгтона («Політичний порядок у мінливих суспільствах»). Третя хвиля демократизації як глобальна тенденція кінця XX століття («Третя хвиля: демократизація наприкінці двадцятого століття»). Теорія С. Хантінгтона про моделі конфліктів у період після Холодної війни («Зіткнення цивілізацій», «Зіткнення цивілізацій і перебудова світового порядку»).

Цивілізаційна теорія Ю. Павленка. Вклад Ю. Павленка в розвиток цивілізаційної теорії. Цивілізаційна ойкумена за Ю. Павленком. Характеристика стадій розвитку цивілізації за Ю. Павленком.

Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.

Перші держави на Близькому Сході, їх геополітична взаємодія. Держави Південної та Східної Азії. Геополітика Перської держави. Античні держави-поліси. Держава Александра Македонського як геополітичне утворення. Геополітика Римської держави; формування, розвиток і загибель імперії. Візантійська імперія. Геополітичні аспекти виникнення, розвитку і розпаду Арабського халіфату. Геополітика середньовічних європейських держав. Геопросторові політичні структури в середньовічній Америці. Геополітичні аспекти Великих географічних відкриттів. Вестфальська геополітична епоха. Геополітика Наполеона. Віденська геополітична епоха. Паризька геополітична епоха: проблеми виділення. Берлінська епоха. Перша світова війна. Версальсько-Вашингтонська епоха. Друга світова війна. Ялтинсько-Потсдамська епоха. Біполярний світ. Біловезька епоха. Нью-Йоркська епоха: дискусійність виділення.

Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.

Світова територіальна організація політичної сфери суспільного життя. Геополітична структуризація світу. Геополітичні макрорегіони світу. Геополітичні регіони. Геополітичні субрегіони. Геополітичні «вісі», «полюси» («центри»). Біполярна геополітична модель світу після Другої світової війни. Сучасна глобалізація. Уявлення про уніполярний світ. «Новий світовий порядок». Багатополярна і багатоярусна геополітична модель сучасного світу. Геополітична взаємодія цивілізацій на міжнародній арені: співпраця і конфлікти. Регіоналізація геополітичних процесів. Держави світу. Основні

геополітичні порядки (рівні) держав світу. Гео економічна структура світу. Моделі «Північ–Південь», «Захід–Схід». Модель світу відповідно до теорії І. Валлерстайна. Великі гео економічні простори на Землі. Геополітика і Світовий океан. Державні території у Світовому океані. Території зі змішаним правовим режимом.

Тема 8. Геополітичні та міжцивілізаційні конфлікти в сучасному світі.

Геополітичний конфлікт, типи геополітичних конфліктів. Міжцивілізаційні конфлікти. Цивілізаційні конфлікти майбутнього за С. Хантингтоном. Геоінформаційні конфлікти. Війна як інструмент геополітики в історії людства. Геополітичний аналіз воєнно-політичних конфліктів. Географія воєнно-політичних конфліктів у сучасному світі. Гео економічний конфлікт.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах				Обсяг у годинах			
	Денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
л		пз	с. р.	л		п	с.р	
Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Основні категорії та закони геополітики.	15	4	4	7				
Тема 2. Розвиток геополітичних концепцій.	15	4	4	7				
Тема 3. Історія теорії цивілізацій	15	4	4	7				
Тема 4. Базові засади «теорії цивілізацій» та класичні цивілізаційні теорії.	15	4	4	7				
Тема 5. Сучасні цивілізаційні теорії.	15	4	4	7				
Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.	15	4	4	7				
Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.	15	4	4	7				
Тема 8. Геополітичні та міжцивілізаційні конфлікти в сучасному світі.	15	4	4	7				
Усього годин	120	32	32	56				

4. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Назва теми	Кількість годин
	Денна
Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Основні категорії та закони геополітики.	4

Тема 2. Розвиток геополітичних концепцій.	4
Тема 3. Історія теорії цивілізацій	4
Тема 4. Базові засади «теорії цивілізацій» та класичні цивілізаційні теорії.	4
Тема 5. Сучасні цивілізаційні теорії.	4
Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.	4
Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.	4
Тема 8. Геополітичні та міжцивілізаційні конфлікти в сучасному світі.	4
Разом	32

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Види, зміст самостійної роботи	Денна форма
<p>Тема 1. Геополітика як наукова дисципліна. Основні категорії та закони геополітики.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 1. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 2. Розвиток геополітичних концепцій.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 2. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 3. Історія теорії цивілізацій</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 3. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 4. Базові засади «теорії цивілізацій» та класичні цивілізаційні теорії.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 4. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 5. Сучасні цивілізаційні теорії.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 5. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 6. Історичний розвиток геополітичної організації світу.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 6. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 7. Геополітична структура сучасного світу.</p> <p><i>Завдання:</i> ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 7. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568</p>	7
<p>Тема 8. Геополітичні та міжцивілізаційні конфлікти в сучасному світі.</p>	7

Завдання: ознайомлення з літературою по темі, конспектування тез, підготовка доповідей, дистанційний курс у Moodle «Геополітика та теорія цивілізації», Тема 8. https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568	
Разом	56

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Навчальним планом не передбачено.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Відповідність методів навчання та форм оцінювання визначеним результатам навчання за ОПІ відображає табл. 7.1

Таблиця 7.1

Методи навчання та засоби діагностики результатів навчання за освітньою компонентною «Геополітика та теорія цивілізації»

Шифр ПРН (відповідно до ОНП) Програмні результати навчання (відповідно до ОПІ)	Методи навчання	Засоби діагностики /форми оцінювання
РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.
РН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.
РН11. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних

правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.		завдань, письмової залікової роботи.
РН17. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.
РН22. Оцінювати міжнародне середовище держави, визначати цілі та завдання її зовнішньої або внутрішньої політики та пропонувати відповідні ефективні інструменти їх реалізації.	Лекція, пояснювально-ілюстративний, метод проблемного викладу, евристичний та ін., а також методи дистанційного навчання на платформах Zoom, Moodle.	Усне опитування або письмовий (тестовий) контроль на лекціях та семінарських заняттях; оцінювання: усних виступів з доповідями, виконання письмових завдань, виконання аналітичних завдань, письмової залікової роботи.

Замість виконання завдань (вивчення тем) можуть також додатково враховуватись такі види активностей здобувача: участь в майстер-класах, форумах, конференціях, семінарах, зустрічах з проблем використання сучасних освітніх технологій (з підготовкою есе, прес-релізу, інформаційного повідомлення тощо, що підтверджено навчальною програмою заходу чи відповідним сертифікатом).

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Геополітика та теорія цивілізації» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю.

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей.

Поточний контроль і оцінювання результатів навчання передбачає виставлення оцінок за всіма формами проведення занять:

- контроль та оцінювання активності роботи здобувача під час лекційних та практичних занять (групова дискусія, тренінгові завдання);
- контроль та оцінювання якості підготовки та розробки проектних завдань в ході індивідуально / командної роботи здобувачів;
- контроль та оцінювання вмінь вирішувати аналітичні та інші завдання;
- контроль та оцінювання вмінь проводити дослідження та презентувати із застосуванням сучасних інформаційних технологій;

- оцінювання вмінь та навичок проводити фокус-групи, збирати та оброблювати дані.

На практичному занятті здобувач може отримати від 1 до 4 балів. Максимально здобувач може отримати 60 балів в ході лекційних та практичних занять.

Сума балів за виконані завдання на практичному занятті наведена в пункті 9.

Поточний контроль самостійної роботи здобувачів проводиться у формі опрацювання навчальної літератури за темою, підготовка доповідей та презентацій.

Сума балів, які здобувач може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Розрахункова шкала для оцінювання роботи здобувачів за **поточним контролем**:

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок

	при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Підсумковий семестровий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на основі проведення заліку. Завданням контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок здобувачів, набутих під час вивчення зазначених тем.

Сума балів, які здобувач може набрати за підсумковим контролем, дорівнює 40.

Сума балів за виконані завдання на практичному занятті наведена в пункті 9.

Здобувачі, знання яких оцінені мінімально необхідною для складання заліку кількістю балів, не мають право на виконання додаткових завдань для підвищення отриманої кількості балів.

Здобувачі, які були відсутні на лекції чи семінарському занятті, або отримали незадовільну оцінку, відпрацьовують пропущене заняття або незадовільну оцінку викладачу у дні його консультацій за графіком, затвердженим кафедрою.

Для відпрацювання здобувач зобов'язаний надати індивідуально виконане завдання за темою пропущеного заняття та продемонструвати належний рівень теоретичної підготовки за темою заняття, яке відпрацьовується.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень здобувача. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового **заліку** в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Геополітика та теорія цивілізації».

Підсумковий контроль здійснюється після вивчення дисципліни.

Проведення заліку у вигляді **залікової роботи (білету)**. У одному білеті запропоновано 2 питання, одне питання оцінюється у 20 балів. Загальна кількість балів за успішне виконання залікової роботи – 40.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборною відвідування ЗВО здобувачам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти **залік дистанційно на платформі Moodle** в дистанційному курсі «Геополітика та теорія цивілізації» <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568>

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Оцінка успішності здобувача з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок за поточним та підсумковим контролем.

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Приклад для підсумкового семестрового контролю при проведенні семестрового заліку

Поточний контроль, самостійна робота														Разом	Залік	Сума		
Т.1		Т.2		Т.3		Т.4		Т.5		Т.6		Т.7		Т.8				
3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4				
6		6		8		8		8		8		8		8		60	40	100

Набрана кількість рейтингових балів здобувачем є основою для оцінки.

За результатами поточного та підсумкового контролю здобувач може набрати від 0 до 100 балів включно.

Критерії оцінювання поточного контролю знань здобувачів за 4 бальною шкалою

Високий рівень 3-4 бали	Відповідь здобувача характеризується повним, глибоким та змістовним знанням теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями дисципліни, його відповіді характеризуються креативним підходом.
Середній рівень 2 бали	Відповідь здобувача характеризується повним і змістовним знанням теоретичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями. Але він допускає деякі неточності, його відповіді не характеризуються креативним підходом.
Низький рівень 1 бал	Відповідь здобувача характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так практичного матеріалу. Він допускає багато помилок у відповідях.
Незадовільний рівень 0 балів	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	Для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: Моногр. Київ: Логос, 2005. 286 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Харків: Фабула, 2018. 288 с.
3. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
4. Геополітика: енциклопедія / за ред.чл.-кор. Є.М.Суліми. Київ: Знання України, 2012. 919 с.
5. Горбатюк Т. В. Данилова Т. В. Теорія цивілізацій та гуманітарні проблеми людства: монографія. Ніжин: Видавець пп Лисенко М.М., 2015. 640 с.
6. Гольцов А.Г. Геополітика та політична географія: підручник. Київ: Центр учб. л-ри, 2012. 416 с.
7. Дністрянський М.С. Геополітика: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 436 с.
8. Дорошко М. С., Шпакова Н. В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 204 с.
9. Зленко А. Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін. Харків: Фоліо, 2021. 590 с.
10. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті. Київ: Наш Формат, 2020. 320 с.
11. Ковальова О.О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір: Монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького н Ан України, 2013. 338 с.
12. Кондратенко О.Ю. Класична та сучасна геополітика: ретроспективний аналіз. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. Вип. 9 (1). С. 48-59.
13. Кондратенко О. Ю. Перспективи зміни парадигми світового порядку у контексті російсько-української геополітичної кризи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 120(1). С. 47-58.
14. Кондратенко О. Ю. Концептуальні основи геополітики та геостратегії. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 2. С. 129-139.
15. Крисаченко В. Геополітика. *Науковий інструментарій українознавця. Довідник*. Київ: ННДІУВІ, 2012. 365 с.
16. Кудряченко А.І. Геополітика: підручник. Київ: МАУП, 2004. 296 с.
17. Мак-Ніл Вільям. Піднесення Заходу. Історія людської спільноти. Київ: Ніка-Центр, 2011. 960 с.
18. Прийдун С. В. Трансформація зовнішньої політики України: європейсько-атлантичний аспект (1991–2015) : автореферат дис...– канд. істор. наук: 07.00.02. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2019. 19 с.
19. Страдвел Дж. Чому Азії вдалося. Київ: Наш Формат, 2017. 448 с.

20. Сутула О.А. Сутність сучасних геополітичних концепцій: загальна характеристика. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2018. №33. С. 121-130.
21. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії. Національна доповідь / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін.; ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ: НАН України, 2016. 284 с.
22. Яценко Б.П., Стафійчук В.І., Брайчевський Ю.С. Політична географія і геополітика: Навч. посіб. Київ: Либідь, 2007. 255 с.

Додаткова

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерст-во: Пер. з англ. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 203 с.
2. Геополітика: енциклопедія: / за ред. Є.М. Суліми ; редкол.: Є.М. Суліма (голова), М.А. Шепелєв (заст. голови), В.В. Кривошеїн та ін. Київ: Знання України, 2013. 920 с.
3. Геополітика України (Військовий аспект): Навч. посібн. / Шлемкевич Л. П., Ткачук П. П., Гетьманчук М. П. та ін.. Львів: Військовий інститут, 2004. 835 с.
4. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / За ред. проф. Б.Гуменюка і проф. С. Шергіна. Київ: Університет «Україна», 2009. 508 с.
5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2007. 256 с.
6. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології: Моногр. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка. 2003. 114 с.
7. Добровольський О. В. Геополітичний розвиток Південної Азії, Океанії, Африки й Латинської Америки та інтереси України. Київ: Універс. вид-во «Пульсари», 2006. 128 с.
8. Етнополітична карта світу ХХІ ст.: Методичний та предметний коментарі / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак. Тернопіль: Мандрівець, 2000. 240 с.
9. Кандиба Ю. І. Політична географія з основами геополітики: навч.-метод. комплекс. Харків, 2010. 100 с.
10. Ліпкан В. А. Національна безпека України. Київ: КНЕУ, 2008. 552 с.
11. Лотоцький С., Трохимчук С. Україна в світовому геополітичному просторі. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 192 с.
12. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 176 с.
13. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підручн. / 2-ге вид, доп. та випр. Київ: Кобза, 2003. 528с.
14. Мартинюк В. О., Троян С. С. Політична географія та геополітика: Словник-довідник. Київ: НВЦ ВО, 2005. 224 с.
15. Павленко О. Цивілізація. *Політична енциклопедія* / ред.: Ю. Левенець та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 770.
16. Павлов О.І. Тенденції розвитку цивілізацій у контексті глобалізації. Одеса: Астропринт, 2011. 288 с.
17. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі. Київ: НІСД, 2003. 432 с.
18. Словник геополітичних термінів та понять / упоряд. і ред. В. С. Крисаченко; за заг. ред. О. С. Власюка, П. П. Кононенка. Київ: ПЦ «Фоліант», 2008. 208 с.
19. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. Київ: МАУП, 2002. 488 с.
20. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України: Підручник. Київ: Либідь, 2006. 712 с.

11. ПОСИЛАННЯ НА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ, ВІДЕО-ЛЕКЦІЇ, ІНШЕ МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» - <https://periodicals.karazin.ua/ssms/issue/view/1076>
2. Дослідження міжнародних відносин. - <http://moyaosvita.com.ua/istoriya/doslidzhennya-mizhnarodnix-vidnosin/>
3. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії - <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint>
4. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти - <http://international-relations.knukim.edu.ua/>
5. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3360-12> – Закон України «Про Основні напрями зовнішньої політики України»
6. <http://mfa.gov.ua/ua> – офіційний сайт Міністерства закордонних справ України

12. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЗА ДЕННОЮ ФОРМОЮ В УМОВАХ ПОДОВЖЕННЯ ДІЇ ОБСТАВИН НЕПОБОРНОЇ СИЛИ

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/ розпоряджень ректора/ проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО студентам денної форми навчання надається можливість скласти залік дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Геополітика та теорія цивілізації» <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=6568>